

Att Förstå Koranen

Av
Mortza Mutahhari

Engelsk översättning:
Mohammad Salman Towheedi

Svensk översättning:
Elisabet Peterzen

Islamiska Kulturcentret i Norden

Publicerad av Islamiska kulturbiblioteket i Malmö 1998-10-02

I GUDS, DEN BARMHÄRTIGE FÖRBARMARENS NAMN!

Lov och pris hör Gud till, all världens Herre,
Den Barmhärtige Förbarmaren,
Domedagens Konung!
Dig dyrka vi, och Dig anropa vi om hjälp;
Led oss på den rätta vägen,
Deras väg, vilka Du bevisat nåd,
vilka ej drabbats av vrede och som ej fara vilse !

Välsigna, o Gud, den främste av Dina budbärare och den siste av profeterna, Muhammad, och hans ädla och fläckfria efterkommande.

Välsigna även alla Dina profeter och budbärare.

Inledning

Den lärde forskaren i egenskap av forskare, den religionsintresserade i egenskap av religionsintresserad och den troende muslimen i egenskap av troende har alla ett levande behov av att förstå Koranen. Sociologen måste förstå Koranen på grund av det inflytande denna bok haft på det islamiska samhället och därigenom på det mänskliga samhället i stort. En historisk överblick visar oss att ingen annan bok har haft ett sådant inflytande på mänskligt liv och samhälle som Koranen. Därför kommer Koranen osökt in i varje sociologisk diskussion och blir ett av de ämnen som sociologin måste omfatta. Slutsatsen blir att ingen allmän överblick eller undersökning av mänsklighetens utveckling under de senaste fjorton seklen överhuvud taget är möjlig utan grundlig kännedom om Koranen, särskilt vad gäller det islamiska samhället.

Av samma skäl är det omöjligt för religionsforskare att bortse från denna bok, den sista och mest välkända av alla religiösa urkunder. Men den troende muslimens starka behov att förstå Koranen kommer av att den är grunden för hans religion, tro och tanke. Koranen ger den troendes liv mening, hänförelse, helgad och ande.

Koranen liknar inte de andra religiösa urkunder som tar upp en antal kvasisymboliska tankar om Gud och skapelsen och i bästa fall tillfogar en rad enkla etiska påbud och ingenting annat, och tvingar sina anhängare att söka levnadsregler och idéer från annat håll. Koranen förklarar alla trons och tankens principer och de begrepp som är nödvändiga för «den troende människan» att omfatta, såväl som principerna för uppförande, etik och ordning inom familj och samhälle. Den har endast anförtrott utläggningar, tolkningar, förklaringar och en visst mått ijtihad, samordningen av dessa principer med muslimens dagliga liv, till «sunnah» (Profetens och hans obefläckade efterträdares läror), och, i dessa tider, till ijtihad. Därför måste man i första hand ha förstått Koranen för att kunna förstå någon av de andra källorna, eftersom Koranen är den måttstock och norm mot vilken varje annan källa värderas, inte bara «traditionerna» och sunnah.

De heligaste och mest tillförlitliga kunskapskällor vi muslimer har, näst efter Koranen, finns i «traditionerna» och «de fyra böckerna» (Kutub arb'a), nämligen Kafi, Man la yahdarat al-faqih, Tathib och Istibsar. Bland föreläsningar finns Nahj al balagha och bland böneskrifter Sahifah Sajadiyah. Men alla dessa kommer i andra hand efter Koranen, det vill säga de är pålitliga endast i så måtto som de stämmer med Koranen och återger samma läror. Den Helige Profeten och Imamerna har sagt åt oss att jämföra deras «traditioner» med Koranen, och om de inte stämmer med Koranen måste vi inse att de är förfalskningar som bara har tillskrivits Profeten och Imamerna. Själva har de aldrig sagt någonting som strider mot Koranen.

Sättet att förstå Koranen

När vi nu slagit fast varför det är så nödvändigt att förstå Koranen måste vi undersöka hur den skall kunna förstås. Vilken bok man än undersöker eller studerar finns tre saker att slå fast:

1. Dess äkthet

Här måste vi veta i vilken mån boken verkligen är ett arbete av den författare som den tillskrivs. Vi kan till exempel tänka oss att vi vill förstå Hafiz' eller Khayams Divan. Det första vi måste göra är att se efter om hela den bok som går under namnet Hafiz' eller Khayams Divan verkligen skrevs av Hafiz eller Khayam, eller bara en del av den. Samma sak gäller även andra böcker. Här kan bevis tagas fram med stöd av andra upplagor; de äldsta, mest äkta upplagor vi kan få tag i. Detta måste vi göra med varje bok vi vill undersöka. Det finns märkbara skillnader mellan den Hafiz' Divan som den framlidne Qazvini gav ut och Hafiz' vanliga Divan som trycktes i Iran eller Bombay och som många familjer har i sin ägo. De Divaner som trycktes för ungefär trettio eller fyrtio år sedan innehåller nästan dubbelt så mycket som de som numera med säkerhet anses vara av Hafiz. Detta beror delvis på att en vanlig poet ibland kan dikta några strofer på Hafiz' enastående höga nivå, och att dessa strofer senare kan komma att anses som Hafiz' egna.

Ett annat exempel är Khayam. När vi betraktar de verser som tillskrivs Khayam ser vi att det finns ungefär tvåhundra på samma höga nivå. Men vid närmare undersökning ser vi att de som med säkerhet går att hänföra till Khayam kanske uppgår till mindre än tjugo; resten är antingen kanske hans arbete eller de är definitivt skrivna av andra.

Vilken bok vi än vill lära känna och förstå, är vår första åtgärd att taga reda på hur pass säkert boken kan relateras till den förmodade författaren eller om han verkligen är upphovsman till någon del av boken men inte till resten. Hur mycket kan vi säkert bekräfta och hur stor del måste vi avvisa? Vilka medel har vi till att göra detta?

Dessa frågor måste ställas med avseende på alla de klassiska urkunderna med ett enda undantag, den Heliga Koranen. Påståenden som «det och det kapitlet är tvivelaktigt» eller «den och den versen i det och det kapitlet finns i den här upplagan men inte i den här» och så vidare, finns bara inte när det gäller Koranen. Ingen annan helig urkund har förblivit densamma i århundraden utan att finna sin like. På samma sätt ligger Koranen alltid en steg före experterna på gamla manuskript. Det finns inte utrymme för minsta tvekan om att den som gav mänskligheten alla kapitel och verser, suror och ayat, i den Heliga Koranen var den Helige Profeten Mohammad (frid vare med honom). Han bar fram dem som ett mirakel, författat av Gud. Ingen kan påstå eller antaga att det finns eller någonsin har funnits någon upplaga av Koranen som skiljer sig från den Koran som är spridd över hela världen i dag. Inte ens någon västerländsk orientalist har någonsin påstått att man för att förstå Koranen skulle börja med att taga reda på de äldsta upplagorna och jämföra dem med de nyaste. Även om detta kan behövas när det gäller Torah, Bibeln, Veda-skrifterna eller till exempel klassiska poeter som Ferdowsi, Hafiz och Khayam, finns inget sådant behov avseende Koranen.

Förutom att den är en gudomligt uppenbarad bok, av sina trogna betraktad som det mest grundläggande beviset på Profeten Mohai Tuniads (frid vare med honom) kallelse, är den Heliga Koranen olik Torah. Torah uppenbarades i sin helhet på en gång och ger därför upphov till problemet att urskilja originalet från alla de olika kopior som finns. Koranens verser däremot uppenbarades för Profeten, och sedan för mänskligheten, stycke för stycke i tjugotre års tid. Och som när ett folk besatt av brinnande törst kommer till en klar och svalkande källa, lärde sig muslimerna dessa verser utantill från uppenbarelsens första dag, och kom ihåg dem och berättade dem vidare. Särskilt den första tidens muslimska församlingar var mycket enkla och där fanns ingen annan bok som muslimerna kunde lära sig och föra vidare. Med sina okonstlade sinnen, sin starka, vältränade minnesförmåga och sin allmänna analfabetism trodde den tidens muslimer bara

på sådan information som de direkt hörde och såg. Koranen, som svarade mot deras känslor och affekter, uppfyllde därför dessa tidiga muslimers hjärtan på samma självklara sätt som när vatten sjunker in i bördig jord. Dessutom insåg muslimerna att den var Guds ord, inte någon människas ord. De höll den för helig och förbjöd sig själva att ändra eller skriva om ett enda ord eller ens en bakstav. De strävade ständigt efter att komma närmare Gud genom att recitera Koranens verser (ayat). Härutöver är det viktigt att komma ihåg att ända från början av sitt uppdrag valde den Helige Profeten särskilda skrivare för att nedteckna Koranen. De är kända som Kuttab al-wahiya, uppenbarelsens skrivare. Detta skiljer Koranen från alla de andra klassiska urkunderna. Att Guds ord nedtecknades ända från den första uppenbarelsen är en självklar anledning till att det har förblivit säkert och skyddat från ändringar.

En annan anledning till att Koranen blev så hänfört mottagen av folket var dess enastående mäktiga litterära kvaliteter, uttryck för den konst som även går under namnet värtalighet. Koranens oerhörda litterära tjusning och dragningskraft drog hela folkets uppmärksamhet till dess budskap och fick dem att snabbt lära sig det. I motsats till vanliga litterära verk, där det ofta finns personer som är intresserade av att göra ändringar för att enligt egen åsikt förbättra boken och höja dess värde, var det ingen som tillät sig att göra minsta lilla ändring i Koranen. Om någon hade tänkt göra det, skulle tanken på denna vers:

*«Och om han pådiktat oss några dikter,
Så skulle vi hava gripit honom med högra handen
och sedan avhuggit hjärtådern» (69:44-46)*

Tillsammans med andra verser som påpekar det allvarliga i att tillskriva Gud osanna yttranden, omedelbart ha infunnit sig hos denna person och fått honom att snabbt ändra sina avsikter.

Därför blev det så att innan denna himmelska bok kunde utsättas för några ändringar, blev dess verser så välkända (motawair) att det blev omöjligt att förneka eller lägga till eller dra ifrån ens en enda bokstav. Följaktligen har ingen Koranspecialist någonsin känt behov av att taga denna punkt i beaktande: det finns helt enkelt ingen anledning.

Men det finns en punkt som inte får förbises. Den är, att på grund av den islamiska sfärens snabba utbredning och det förunderliga mottagande som Koranen fick hos jordens olika folk, samt det faktum att de allra flesta muslimer levde mycket långt från Medina - Profetens lärjungars och Koranens hafizins hem - så fanns risken, åtminstone i de mest avlägsna områdena, att strykningar och ändringar så småningom skulle äga rum, antingen med flit eller av misstag. Men muslimernas vaksamhet och fasta beslutsamhet hindrade detta. Under första århundradet e. H. blev muslimerna medvetna om risken och för att avvärja den tog de hjälp av lärjungarna och hafizin. De lät sprida godkända Korankopior från Medina, och sådana ändringar och felaktigheter som speciellt judarna var förfarna i, hindrades för alltid.

2. Dess innehåll

Vi har nu nått så långt att vi bör göra en analytisk översikt av innehållet, det vill säga taga rida på vilka ämnen boken omfattar, de mål den ställer upp, hur den betraktar livet, människorna och samhället, hur den framför de ämnen den omfattar och hur den tar itu med de svårigheter som

uppstår. Har den ett filosofiskt, pedagogiskt sätt att iakttaga verkligheten? Ser den omkring sig med teologiska ögon, eller har den ett alldeles eget och speciellt synsätt?

En annan fråga att ställa här är om boken innehåller något budskap eller rättesnöre för mänskligheten. Om den gör det, vilket är budskapet?

Den första kategorin frågor har att göra med bokens inställning till omvärlden, människan, livet och döden, och så vidare. Detta kan kallas dess världsåskådning eller allmänna åskådning. Den andra frågekategorin berör huvudsakligen vilken typ av system den erbjuder människorna för framtiden. Efter vilket mönster vill den bygga upp mänskligheten och det mänskliga samhället? Dessa frågor handlar om bokens budskap.

Denna slags förståelse har i samtliga fall med bokens innehåll att göra. Alla böcker kan analyseras på detta sätt. En bok kan mycket väl sakna både «åskådning» och «budskap» eller den kan framföra en «åskådning» men sakna «budskap». Den kan också innehålla båda två.

När vi gör en analys av Koranen måste vi lägga märke till vilka ämnen den innehåller och på vilket sätt dessa ämnen presenteras. Vad ger Koranen för bevis och vittnesbörd på olika områden? Vad har den för inställning till förstånd och förnuft? Koranen är ju trons väktare och dess budskap är trons budskap; betraktar den därför förstånd och förnuft som sina motståndare, försöker den hindra dem från att utöva påverkan, vill den rent av «fjättra dem till händer och fötter»? Eller betraktar den tvärtom sunt förnuft och förstånd som sitt stöd och försvar, hämtar den bekräftelse från dem? Dessa frågor och hundratals andra uppstår medan vi strävar efter analytisk förståelse. De ställer oss inför Koranens innersta väsen.

3. Dess källor

När en äkthet i förhållandet mellan boken och dess författare slagits fast och vi har gjort en ordentlig översikt över innehållet, återstår att se om bokens innehåll återger författarens egna ursprungliga tankar eller om de är andra tankar som har tagits upp som lån. I Hafiz' Divan, till exempel, måste vi först kontrollera äktheten och analysera innehållet, och därefter se om de tankar och idéer som Hafiz givit uttryck åt i ord, strofer och verser är Hafiz' egna ursprungliga tankar, uttryckta på hans eget speciella sätt, eller om bara dikten och prosan, skönheten och konsten, är Hafiz' eget arbete medan de grundläggande tankarna och idéerna kommer från andra. Med andra ord, när vi väl slagit fast den konstnärliga originaliteten måste vi också bestämma den ideologiska originaliteten.

För att förstå Hafiz eller någon annan författare måste vi förstå källan till författarens tänkande. Sådan förståelse baseras på analytisk insikt, det vill säga först måste innehållet i författarens tankegods fullständigt begripas, sedan kan vi börja förstå huruvida det är självständigt eller inte. Annars kan resultatet bli som när vissa vetenskapshistoriker, som själva saknar kunskaper i vetenskapen i fråga, ändå skriver dess historia. Det går också att erinra sig namnet på vissa författare till filosofiska verk som vill skriva till exempel om likheterna och skillnaderna mellan Ibn Sina och Aristotelisk, men som tyvärr inte har förstått vare sig Ibn Sina eller Aristotelisk. Sådana författare gör bara ett par jämförelser och hittar några texter som liknar varandra, varpå de omedelbart uttalar sig. Men för att man skall kunna göra en godtagbar jämförelse måste de båda filosofernas tankar följas på djupet. Ett helt livs studier krävs för att sätta sig in i

tankegången hos sådana filosofer som Ibn Sina och Aristotelisk, annars blir det som sägs inte mer än efterapningar och lösa antaganden.

När vi undersöker Koranen i akt och mening att förstå den, studerar vi den först analytiskt och börjar sedan göra jämförelser och skaffa oss historisk förståelse. Det vill säga, vi måste jämföra Koranen med sin tids alla andra skrifter, särskilt de religiösa skrifterna. När vi gör denna jämförelse måste vi beakta alla relevanta villkor, som till exempel vilka förhållanden som rådde mellan Arabiska halvön och andra länder, hur många litterära personer som levde i Mekka på den tiden, och så vidare. Först därefter kan vi slå fast om det som står i Koranen också kan påträffas i andra böcker. Om det finns, vilket förhållande råder mellan Koranen och dessa andra böcker? Har de ämnen, som liknar de i de andra böckerna hämtats ur dessa böcker, eller är de oberoende kanske till och med uppgift att rätta till misstag och förklara vissa ändringar?

Koranens tre särdrag

När vi studerar Koranen kommer vi att lägga märke till dess tre särdrag. Det första särdraget rör Koranens ursprung. Det vill säga, utan tvivel och utan att några äldre utgåvor behöver spåras, står det klart att den bok som i dag kallas DEN HELIGA KORANEN är precis samma bok som överlämnades till världen av profeten Mohammad Ibn Abdullah (frid vare med honom) för mycket länge sedan. Det andra särdraget är självständigheten i dess innehåll. Koranens läror har inte uppsnappats eller lånats från annat håll utan är rena original. Det tredje särdraget är Koranens gudomliga ursprung. Koranens ord flödade ner till den Helige Profeten från en andlig nivå högt över hans mänskliga förmåga.

Den Helige Profeten var bara överlämnaren av detta inspirerande budskap. Detta inser man när man undersöker Koranens ursprung.

Att känna till Koranens ursprung eller, med andra ord, att slå fast ursprunget till Koranens läror, hänger på en annan sorts förståelse. Det är från denna utgångspunkt vi skall börja vår diskussion. Vi skall analysera beskaffenheten hos Koranens innehåll och de frågor den tar upp, undersöka vilka ämnen Koranen behandlar med störst känslighet och lägga märke till hur den presenterar sitt ämnesval. Om vi genom att förstå Koranen analytiskt kan uppmärksamma ämnesvalet och lösa vår uppgift med avseende på det och nå fram till en djupare kunskap om Koranen, då skall vi, som vi redan har sagt, förstå Koranens främsta särdrag, dess «gudomliga ursprung». Faktum är, med andra ord, att Koranen är ett underverk.

Förutsättningar för att förstå Koranen

För att förstå Koranen krävs ett antal förberedande förutsättningar som vi skall gå igenom i korthet. En av förutsättningarna är att kunna arabiska, för på samma sätt som det är omöjligt att förstå Hafiz eller Sa'adi utan att kunna persiska, är det omöjligt att lära känna Koranen, som är skriven på arabiska, utan att kunna arabiska. En annan förutsättning är kunskap om Islams historia, eftersom Koranen varken liknar Torah eller Injil (Jesus ursprungliga testamente). De presenterades genom en profet i en enda uppenbarelse, medan Koranen uppenbarades steg för steg under en tid av tjugotre år i den Helige Profetens liv - från hans kallelse till hans död - mitt under den islamiska historiens mest hänförande utveckling. Därför har Koranens Ayat (verser) så

kallade sha'an an-nuzal (omständigheter för uppenbarelsen). Dessa «omständigheter för uppenbarelsen» är ingenting som minskar betydelsen för uppenbarelsen själv. Tvärtom är kunskap om omständigheterna för uppenbarelsen till stor hjälp vid förklaring av innehållet.

Tredje förutsättningen är kunskap om den Helige Profetens traditioner (Hadith), för den Helige Profeten är Koranens främste uttolkare (mufasser). Koranen säger till oss: «*Och till dig (O Profet) hava vi nedsänt förmaningen (Koranen), för att du för människorna skall förklara vad som nedsänts till dem*» (16:46) och vidare: «*Han är den, som skickat en apostel ur de olärdes krets till dem att låsa upp sina tecken för dem och göra dem rena och lära dem skriften och visheten*» (62:2).

Det är Koranens egen uppfattning att Profeten själv är dess mufasser, eller uttolkare. De av oss som har förmånen att vara shi'iter och tro på Imamats princip och att allt som Profeten mottog från Gud fördes vidare till hans heliga efterföljare, har också pålitliga traditioner från de tolv Imamerna, lika trovärdiga som de trovärdiga traditioner vi känner till om Profeten. Därför är också pålitliga traditioner om Imamerna en stor hjälp för oss att förstå Koranen.

Ett annat viktigt faktum som vi måste lägga märke till är att i första hand måste vi förstå Koranen med hjälp av Koranen själv. Härmed menas att det sammanlagda innehållet i Koranens verser bildar ett sammanhängande helt. Om vi vill undersöka en speciell vers i Koranen och i detta syfte lyfter bort den ur Koranen, har vi valt fel undersökningsmetod. Naturligtvis är det möjligt att vi kan nå fram till fullgod förståelse på det sättet, men det är en ganska osäker metod. En del Koranverser tjänar till att belysa och förklara andra verser. De Heliga Imamerna stödde detta tillvägagångssätt, vilket bekräftas av flera stora kommentatorer (muffaserin). Koranen har sitt eget speciella sätt att förklara sina egna ämnen. I många fall är det så att om en enstaka vers Tages ur Koranen utan att jämföras med andra liknande verser, kan man nå fram till en slutsats som är totalt motsatt den som samma vers skulle ge om den jämfördes med andra verser med liknande innehåll.

Som exempel på denna Koranens speciella metod kan vi nämna de otvetydiga verserna och mutashabah, som är liknelser. Beträffande själva skillnaden finns det en allmän uppfattning att muhkam -verserna är sådana vars ämne är tydligt och konkret framställt, medan däremot ämnet för en mutashabah framställs i form av ett chiffer eller en gåta. Enligt detta synsätt har vi människor bara rätt att taga ställning till muhkam-verserna därför att dessa är klara och tydliga, medan mutashabah-versema egentligen står över mänsklig fattningsförmåga, och därför är det omöjligt att taga ställning till innehållet i dem. Här uppstår följande frågor: Vad är det då överhuvud taget för mening med mutashabah-verserna? Varför innehåller Koranen verser som överstiger mänsklig fattningsförmåga?

Svaret är i korthet att meningen i muhkam-verserna varken är klar eller lätt, och inte heller är mutashabah-versema gåtfulla eller obegripliga. Ett chiffer är ett slags ord eller fras med dold mening som inte direkt framgår ur de uttalade orden.

Finns det sådana verser i Koranen? Ett sådant påstående strider mot vad Koranen själv säger, nämligen att Koranen är klar och lättförståelig för alla, och att verserna sprider ljus och ledning. Frågan uppstår endast därför att en del ämnen som Koranen för fram, särskilt sådana som har att göra med ghayb, det överjordiska, i grund och botten inte går att förklara med ord. Men Koranen har överlämnats till människorna i mänsklig språkdräkt, och därför är det självklart att dessa finstämda andliga frågor måste förklaras med samma språk som mänskligheten använder för

materiella frågor. För att undvika missförstånd har därför ämnena för vissa verser lagts fram så att de absolut måste förklaras med hjälp av andra verser, det finns inget annat alternativ. Koranen vill till exempel tala om den verklighet det innebär att «se Gud i sin hjärta» - vilket betyder att en människa kan uppleva Guds närhet i sin hjärta. Detta förklaras på följande sätt: «*På den dagen skola somliga ansikten stråla och se på sin Herre*» (75:22-23). Ordet «se» används här i Koranen. Något annat ord finns inte, och kan inte heller finnas på något mänskligt språk, men för att undvika missförstånd finns det en förklaring: «*Blicken uppfattar honom ej, men han uppfattar blicken*» (6:103).

Här inser läsaren naturligtvis att trots likheten i ordalydelse är dessa två företeelser olika och åtskilda från varandra. För att hindra den högre, andliga meningen från att förväxlas med den bokstavliga, uppmanar oss Koranen att jämföra mutashabah-verserna med muhkam: «*Han är den, som nedsänt skriften till dig; i den finns otvetydiga (muhkam) verser, vilka äro skriftens grundval.*» (3:5)

Otvetydiga (muhkam) betyder att verserna inte kan skiljas från sin innebörd och inte kan ges någon annan innebörd. Dessa verser kallas umrn-al-kitab, «bokens moder». På samma sätt som en barn går till sin mor med sina frågor och tror på det modern säger, som småstäder hänvänder sig till distrikts- och statshuvudstäder - vilka anses ha auktoritet över dem och på arabiska kallas «byarnas moder» på samma sätt kan dessa «otvetydiga» verser jämföras med mutashabah-verserna. Det innebär att mutashabah-verserna kan tänkas över och förstås, men eftertanken bör ske med hjälp och vägledning av de «otvetydiga» verserna. Utan «moderversernas» hjälp är det man kan få fram ur mutashabah-verserna osäkert.

Kan vi lära känna Koranen?

När vi gör en analytisk betraktelse av Koranen och dess innehåll är den första fråga som uppstår huruvida det djupast sett är möjligt att försöka analysera och förstå Koranen överhuvud taget. Det vill säga, är det rimligt att tänka över och taga ställning till de frågor Koranen tar upp, eller har vi fått boken inte alls för att förstå den utan bara för att läsa högt ur den och få thawab (gudomlig belöning i det kommande livet)?

Det kanske finns någon som tror att denna fråga inte kan uppstå och att det inte finns ringaste anledning att betvivla att Koranen är en bok som bör kunna förstås. Men kom då ihåg att överallt i den islamiska världen har av olika skäl vissa otillbörliga strömmingar uppstått rörande just den här frågan, och de har varit mycket effektiva när det gäller att leda muslimer på orätta vägar. Därför att sådana farliga och förnedrande tankar tyvärr fortfarande finns kvar ibland oss, är det nödvändigt att förklara saken här.

För tre eller fyra hundra år sedan framträdde bland de shi'itiska lärde (ulema) en grupp personer med åsikten att Koranen inte är någon bindande auktoritet (hujjat). Av de rättsvetenskapens fyra källor som Islams ulema håller som kriterier för kunskap om Islams regler - det vill säga Koranen, sunnah, förnuftsresonemang ('aql) och sarnstämighet (ijma') - godtog dessa personer bara en. De sade att samstämighet var ett sunni-muslimskt påfund som inte borde tagas efter. De sade att det inte var tillåtet att lita på förnuftet ('aql), eftersom förnuftet begår många fel. Och beträffande Koranen påstod de med stor respekt att Koranen är för mäktig för oss enkla dödliga

att studera och begrunda. Enligt deras åsikt har bara Profeten och de Heliga Imamerna rätt att försöka förstå Koranens verser; andra människor har bara rätt att recitera dem. Dessa personer blev kända som akhbaryin.

Det enda akhbaryin tillät var referenser till Profetens och Imamernas traditioner. I en del Korankommentarer som denna grupp gjorde skrevs en fotnot till varje vers och, om det fanns en tradition så nämnde man den, men fanns ingen tradition avstod de konstigt nog från att ens skriva ned själva versen. Det var som om den aldrig hade funnits i Koranen.

Detta handlingssätt från deras sida innebar orättvisa och förtryck (zulm) mot Koranen. Ett samhälle som tillbakavisar sin heliga bok på ett sådant sätt, därtill den bok som den Heliga Koranen, och förpassar den till glömska, kan uppenbarligen inte följa den rätta väg som boken anvisar.

Bortsett från dessa akhbaryin fanos också andra grupper som ansåg Koranen stå högt över möjligheten att bli förstådd. Bland dessa kan vi nämna 'asha'erah som trodde att rätta sättet att förstå Koranen inte var att tänka över dess verser utan att förstå deras ordagranna betydelse. Det innebär att allt man får ut av en ytlig läsning skall godtagas medan versernas inre mening inte alls skall tagas i betraktande. Ett sådant sätt att närma sig Koranen leder naturligtvis fort till missförstånd och felaktigheter. Dessa människor hade ingen annan utväg än att förklara Koranens mening rent bokstavligt, och eftersom de inte använde sitt förnuft blev resultatet en utomordentligt vulgär Korantydning. Genom sitt tankesätt leddes de snart in på villovägar och omfattade direkt löjliga uppfattningar. De kom fram till övertygelser som till exempel tron på tajassum - tron att den Överjordiske Guden kan taga världsliga former - och hundratals andra förvrängda trosuppfattningar, som till exempel att de kunde se Gud.

Tvårt emot sådana grupper, som i princip avvisade hela Koranen, stod en annan som använde Koranen för sina egna ändamål. Vad denna grupp än hade för bakomliggande intressen, gjorde de egna tolkningar av Koranen och tillskrev Koranen sådant som är rakt emot dess andemening. Deras svar på alla invändningar var att de själva var de enda som kände till Koranens djupare aspekter, och att det de sade baserade sig på deras insikt i Koranens ursprungliga mening. Denna ström inom Islams utvecklingshistoria splittrades i två delar: ismailiyah, även kallade batiniyah, och mutasawwifah, (sufier). Ismailiterna finns huvudsakligen i Indien, Pakistan och områden befolkade med människor därifrån. De har också en gång haft en egen regering i det Fatimidiska Egypten (295-567 e.H.).

Ismailiterna kallas även sex-imams shi'iter, men tolv-imam shi'iternas ulema är av den bestämda och enhålliga uppfattningen att bland alla icke-shi'iter står dessa sex-imams människor längst från tashayyos (shi'itisk delaktighet) sanning. Därmed menas att till och med sunni-muslimer, som inte accepterar någon enda av de shi'itiska Imamerna som det shi'iterna anser dem vara, står närmare tashayyo än de så kallade sex-imam shi'iterna 3.

Genom sina manipulationer med ämnet för Koranens djupaste innebörd har dessa islamiliter gjort sig skyldiga till åtskilligt förräderi i Islams historia och spelat en avgörande roll för att trassla till islamiska angelägenheter.

Även mutasawwifah (sufierna) var experter på att förvränga Koranens verser och tolka dem på sitt eget speciella sätt. Jag skall ge ett exempel på deras kommentarer för att visa på vilket sätt deras manipulationer utfördes.

I Koranen får vi lära oss om Abraham (frid vare med honom) och hans son Isma'il (frid vare med honom). Det står att Abraham flera gånger genom drömmar blir uppmanad att offra sin son till Gud. Först blir Abraham mycket förvånad, men sedan drömmen upprepats flera gånger blir han säker på sin sak och böjer sig för Guds vilja. Han berättar om saken för sin son, som äntligen godtager det hela och finner sig i Guds dom. Meningen här är just vad den ser ut att vara: att man böjer sig och finner sig i Guds påbud. Därför befallde också Gud att det skulle vara slut på föreställningen när de med sin inre renhet och uppriktiga avsikt stod beredda att utföra Guds befallning. I kommentaren till denna händelse har mutasawwifah sagt att Abraham här symboliserar förnuftet ('aql) och Isma'il egot (nafs). Här skulle alltså förnuftet ha för avsikt att offra egot!

Det är uppenbart att en sådan tolkning bara innebär att man använder Koranen för att få fram en vilseledande mening ur den. Just om sådana utspårade uppfattningar, grundade på personliga och politiska önskemål, har Profeten sagt oss: «Den som förklarar Koranen efter (eget) skön, han skall få plats i helvetets eld.»

Att på det sättet manipulera med Koranens verser räknas som förräderi mot Koranen, ett mycket svårartat förräderi därtill.

I motsats till akhbaryins och deras gelikars ihåliga, livlösa tankar, och för den delen bataniyahs och andras utveckelser och långsökta uppfattningar, föreslår Koranen en medelväg. Det är den ärliga, oförställda eftertankens och övervägandets väg. Koranen uppmanar inte bara sina trogna att tänka över och begrunda dess verser, utan inbjuder också sina motståndare att avstå från förutfattade meningar och i stället ägna sig åt enkel eftertanke över dess verser. Den riktar sig till sina motståndare med orden: «*Begrunda de då icke koranen, eller hava de lås för sina hjärtan?*» (47:26) I en annan vers står det: «*Det är en välsignad skrift, som vi nedsänt till dig*» (38:28). Det vill säga, en bok full av nytta och godhet vid namn koranen kom ner från himlen till den helige profeten. varför? «*För att de må begrunda dess tecken*» (38:28).

Koranen uppenbarades inte för att bli kysst och lagd på hyllan. Den uppenbarades för att dess verser skulle läsas och begrundas. «*Och de, som hava förstånd, låter förmana sig*» (38:28).

Dessa verser och tiotals andra, som betonar vikten av att reflektera över Koranen, bekräftar alla att det är legitimt att förklara Koranen. Men förklaringarna och kommentarerna (tafasir) får inte vara grundade på självupptagenhet och egna önsknings. Tvärtom måste förklaringarna vara ärliga och rättrådiga utan personliga vinklingar. När vi tänker på Koranen, öppet och ärligt utan privata baktankar, är det inte nödvändigt för oss att förstå alla dess enskilda punkter. Här liknar Koranen naturen. Det finns många olösta mysterier i naturen och med nuvarande förutsättningar kan vi inte heller lösa dem. Men dessa mysterier kommer att lösas i framtiden. I den mån vi förstår naturen anpassar vi vår inställning till naturen efter hurdan den är, inte efter hur vi vill att den skall vara. Koranen är, liksom naturens bok, en bok som inte gavs till oss bara för en viss tid. I så fall skulle alla Koranens hemligheter redan ha uppenbarats och denna himmelska bok skulle ha förlorat sin friskhet, sin charm och sin dragningskraft. Som den nu står är förmågan att tänka efter

och dra slutsatser och göra nya upptäckter fortfarande lika viktig som någonsin inför Koranen. Detta har förklarats av Profeten och Imamerna. Enligt en tradition har den Helige Profeten sagt oss: «Koranen liknar solen och månen och är, liksom de, ständigt i rörelse.» Det betyder att Koranen inte är fastslagen, den står inte stilla. Den Helige Profeten har också sagt oss: «Koranens yttre är vackert och dess inre är djupt.»

Det finns också en tradition från Imam Rida (frid vare med honom) enligt vilken Imam Sadiq (frid vare med honom) tillfrågades om hemligheten att hur mycket Koranen än åldras och hur många gånger den än blir läst, så ökar dess friskhet. Imamen svarade att Koranen inte har uppenbarats för någon speciell tid som utesluter alla andra tider, eller för något speciellt folk som utesluter andra folk. Koranens uppenbarare har skapat den så att med alla skillnader i tänkesätt, kända fakta och tankeförmåga som förekommer, är den fortfarande före sin tid och dess tankar. Och fastän varje ny tids läsare möter tankar som han inte förstår, har Koranen ändå tillräckligt många begripliga tankar och föreställningar för att svara mot varje särskild tids förmåga.

Del ett: Att förstå Koranen analytiskt

I detta kapitel skall vi göra en översikt över Koranens innehåll. Om vi skulle taga upp allt som Koranen handlar om ämne för ämne, skulle vi förstås behöva omkring tvåhundra kilo papper. Så vi skall först tala om det allmänna innehållet och sedan om några enskildheter.

Koranen behandlar mängder av ämnen, och större vikt har lagts vid en del ämnen än vid andra. Bland de frågor som behandlas i Koranen är Gud och Guds förhållande till tillvaron. Vi måste se efter hur Koranen presenterar Gud för oss. Presenterar den Honom filosofiskt eller gnostiskt? Har den samma form som andra religiösa skrifter som Torah eller Bibeln, eller den form sådana skrifter tar i Indien? Eller företer den en helt egen stil på. Detta viktiga ämnesområde?

En annan viktig fråga som behandlas i Koranen är tillvaron. Vi måste undersöka hur Koranen betraktar tillvaron.

Håller den skapelsens världsliga tillvaro för en själlös lek eller menar den att tillvaron har något värde?

Anser den tillvarons strömmingar vara baserade på en logisk kedja av principer och lagar, eller anser den dem vara tillfälliga, så att ingenting som sker är orsak till eller följd av något annat?

Bland de allmänna frågorna som Tages upp i Koranen finns den om vem människan är. Koranens inställning till människan måste analyseras. Talar Koranen med optimism om människan, eller är den pessimistisk angående henne? Räknar den henne som obetydlig eller håller den henne i respekt och ära?

En annan fråga är den om det mänskliga samhället. Tillerkänner Koranen det mänskliga samhället en egen personlighet eller räknar den bara den enskilda individens personlighet? Anser Koranen samhällena ha egna former av liv, död, utveckling och tillbakagång, eller gäller detta bara enskilda individer? Härpå följer frågan om historien. Hur ställer sig Koranen till historien?

Vilka anser Koranen de faktorer vara som påverkar historien, och i vilken utsträckning hör individen till dessa faktorer?

Många andra frågor kommer fram i Koranen, bland dem även Koranens syn på sig själv. Där finns också frågan om Profeten och hur Koranen presenterar honom. En annan sak är hur Koranen beskriver den troende, vilka egenskaper hos honom den beskriver, och så vidare. Dessutom har vart och ett av dessa allmänna ämnen sina egna speciella underavdelningar. När vi diskuterar människan måste vi till exempel följa resonemanget fram till mänsklig etik. Och när vi diskuterar samhället måste vi tala om mellan- mänskliga förhållanden, sociala skillnader och klasser, *amr bil-ma'ruf Wa nahyan al-munkar*,⁴ och så vidare.

Hur presenterar Koranen sig själv?

När man analyserar Koranens innehåll är det bäst att först se efter hur Koranen presenterar sig själv. Det första Koranen säger om sig själv är att dess ord och fraser är Guds ord. Koranen gör fullt klart att Profeten inte har författat den utan att han bara vidarebefordrar och förklarar det som förkunnats för honom av den Helige Ande, ängeln Gabriel.

Ett annat uttryck som Koranen använder om sig själv gäller dess budskap, som består av att leda människornas barn på vägen från mörker till ljus: *«En skrift, som vi nedsänt till dig, att du må föra människorna på deras Herres tillskyndelse ut ur mörkret till ljuset»* (14:1).

Okunnigheten är utan tvekan en av de djupaste formerna av mörker. Koranen för människosläktet från detta mörker till kunskapens ljus. Men om alla former av mörker helt enkelt kunde betecknas som okunnighet, skulle filosofin lika gärna kunnat utföra detta viktiga arbete. Det finns andra former av mörker, farligare djup är okunnighetens mörker, och att bekämpa dem ligger utom filosofins räckvidd. Till dessa sorters mörker räknas dyrkan av materiella fördelar, själviskhet, slaveri under laster och så vidare, det vill säga olika sorters individuellt och moraliskt mörker. Det finns också motsvarande former av socialt mörker som förtryck och diskriminering, och så vidare. Det arabiska ordet är *Zulm*, som på svenska motsvaras av orättvisa och förtryck. Det kommer från roten *zulma*, «mörker», vilket visar att det syftar på socialt och andligt mörker. Att göra uppror och kämpa mot denna sorts mörker är både Koranens och andra himmelska böckers uppgift.

Koranen riktar sig till Profeten Moses (frid vare med honom) när den säger: *«För ditt folk ut ur mörkret till ljuset»* (14:5). Mörkret som åsyftas här är förtrycket från Faraos och hans anhang, och ljuset är frihetens och rättvisans ljus.

En detalj som brukar framhållas av Korankommentatorer är att vilket slags mörker som än nämns så sker det i bestämd form pluralis med prefixet «al» (alef och lam). Därmed inkluderar det alla sorters mörker. Ljuset, däremot, omnämns alltid i singularis. Detta visar oss att den rätta vägen bara är en medan det finns många vägar för avvikelser och skada. På detta sätt preciserar Koranen sitt mål: an slita av okunnighetens, bedrägeriets, förtryckets och den moraliska och sociala korruptionens kedjor. Med ett ord: att krossa alla olika sorters mörker, och leda oss mot rättvisa, godhet och ljus.

Att förstå Koranens språk

En annan fråga gäller Koranens språk och hur man skall läsa det. Somliga tror att Koranläsning bara innebär att läsa högt i avsikt att förtjäna gudomlig belöning (thawab) utan att förstå innehållet i det man läser. Dessa människor läser ideligen Koranen om och om igen, men när man frågar om de har förstått vad de har läst, blir de svaret skyldiga. Att läsa Koranen är både bra och nödvändigt ur den synpunkten att man måste göra det för att kunna förstå Koranen, men det är inte något sätt att vinna gudomliga belöningar.

För att uppfatta Koranens mening måste man också observera vissa detaljer. Vid studiet av många böcker gäller att läsaren får ut en rad nya friska idéer som förut var okända för honom, och bara läsarens förnuft och reflexions och tankeförmåga blir sysselsatta. När vi kommer till Koranen finns ingen tvekan om att den måste läsas med avsikten att lära sig något. Koranen klargör detta: *«Det är en välsignad skrift, som vi nedsänt till dig, för att de må begrundade dess tecken och de, som hava förstånd, låta förmana sig.»* (38:28)

En av Koranens uppgifter är att undervisa och handleda. Här vänder sig Koranen till det mänskliga förnuftet och talar med ett logiskt språk. Men bortsett från detta språk har Koranen också ett annat, och med det talar den inte till förnuftet utan till hjärtat. Detta språk är känslans språk. Den som vill förstå Koranen och bli förtrogen med den måste vara bekant med båda dessa språk, och måste dra nytta av dem båda jämsides. Att skilja dessa två språk från varandra skulle ge upphov till misstag och felslut, skada och förlust. Det som vi kallar hjärtat består av de djupa och mycket mäktiga känslor inom varje människa som ibland kallas «existensiella känslor», det vill säga känslor av ett samband mellan människan och den absoluta existensen.

Var och en som kan hjärtats språk och tilltalar en annan med det vädjar till hans hjärta - livar upp den personen i djupet av hans vägen. Det är då inte bara personens tankevärld som påverkas, utan hela hans varelse. Som exempel på hjärtats språk kan vi kanske nämna musiken. På ett sätt är alla sorters musik lika, nämligen på så sätt att de påverkar människans känsloliv. Musik livar upp själen och försätter människan känslomässigt i en annan värld. Naturligtvis beror de känslor och den rörelse som uppstår på vilken typ av musik det är, och varierar därefter. En sorts musik kan handla om tapperhet och mod och tala till människan med motsvarande språk. Vi vet alla att militära sånger och melodier stäms upp på slagfältet och att deras påverkan ibland är stark nog att övertala soldaterna att trots hårda motanfall möta fienden på öppna fältet, fastän de tidigare var rädda att lämna sina befästningar. En annan sorts musik kan vädja till sensuella känslor och inbjuda människan att hängiva sig åt svaghet och släppa efter för laster och fördärv. Vi har kunnat iakttaga hur stor musikens makt är på detta område: kanske har ingenting annat så stark inverkan när det gäller att bryta ner kyskhetens och moralens försvar. När något uttrycks genom sådant känslomässigt språk här spelar det ingen roll om det sker med musik eller genom andra uttrycksformer så kan också andra stämningar och instinkter påverkas och kontrolleras.

En av människans mest finstämda känslor och instinkter är hennes religiösa och gudfruktiga natur. Det är denna heliga och upplyfta känsla som Koranen vänder sig till.

Koranen innehåller själv föreskriften att den skall reciteras på ett vackert och värdigt sätt, för därigenom talar Koranen direkt till människans gudomliga natur (fitrat) och drar den till sig. När

Koranen beskriver sig själv slår den fast att den har två språk. Ibland presenteras den som logikens, förnuftets och eftertankens bok, ibland som människans och kärlekens bok. Med andra ord ger Koranen näring inte bara åt människans förnuft och eftertanke utan även åt hennes hjärta och själ.

Koranen framhäver många av sina ämnen med sin egen speciella «musik», en musik som framför alla andra lyckas lyfta fram människans djupaste och ädlaste tankar. Koranen säger åt sina trogna att ägna en del av varje natt åt att läsa Koranen, och att läsa den i sina böcker när de har sin uppmärksamhet riktad mot gud. Koranen vänder sig också till Profeten och säger: *«Du, som ligger överhöljd, vaka under natten utom en stund»* (73:1-1).

Profeten ägnade en större del av natten åt bön än åt sömn. Han kunde stå upp och dyrka Gud vid vilken tid som helst. Under sin andakt läste han Koranen sakta: varken så fort att dess ord inte kunde urskiljas eller med så många uppehåll att det blev svårt att uppfatta sambandet mellan orden. Han läste Koranen med eftertanke och var uppmärksam på dess innehåll. Längre fram i samma sura som vi citerat ovan får han veta, att när han behöver mera sömn på grund av sina ansträngningar under dagen, som handel och jihad i Guds tjänst så får han ändå inte glömma att draga sig tillbaka i bön.

En av de största glädjekällorna för de första muslimerna, ett medel till andlig styrka och till inre ro och renhet, var Koranens musik. Koranens himmelska Ljud förvandlade på kort tid Arabiska halvöns vilda stammar till ett folk av troende (mumin) som kunde ge sig i kast med samtidens stormakter och besegra dem. Dessa tidiga muslimer såg Koranen inte bara som en lärobok och rådgivare utan också som näring för sina själar, och som ett medel att finna styrka och öka sin tro (iman). I nattens ensamhet läste de Koranen högt och tillbad och anropade Gud, och om dagen anföll de fienden som rytande lejon. Detta var precis vad Koranen väntade sig av dem som hade funnit tron. Den säger oss i en hänvändelse till Profeten: *«Lyd alltså icke de otrogna, utan bekämpa dem våldeligen med den (koranen)»*. (25:54)

Profeten uppmanas att inte lyssna till fiendemas list eller giva efter för deras villkor, utan stå emot dem och fortsätta kampen (jihad) med Koranen som vapen. Då var han försäkrad om seger. Profetens eget livs historia bekräftar denna vers. Ensam och utan stöd stod han upp med Koranen i sin hand och Koranen blev allt för honom. Den skaffade honom soldater, försåg honom med vapen, rustade hans styrkor och slutligen besegrade den hans fiender. Den fick enskilda fiender att dragas till honom och förmådde dem att underkasta sig dess överlämnare, Guds budbärare. På så sätt förverkligar den därför sitt sanna och gudomliga ansvar.

När Koranen kallar sitt språk för hjärtats språk, betyder det att den vill skänka hjärtat glädje, rena och upplyfta det med sitt budskap. Språket är inte detsamma som i den sensuella musiken, som ibland underblåser människans lägre passioner. Inte heller är det militärmusikens och marchernas språk, som sjungs av väpnade styrkor och som uppeggar och stärker egenskaper som mod och tapperhet. Det är ett språk som gjorde tappra och förändligade försvarskämpar av enkla beduiner. Om dem har det ärligen sagts att de bar sin kunskap, sin vision, sitt klara tänkesätt och sina andliga och gudomliga ideal på sina svärd, och använde svärden till att röja väg för samma tankar och visioner. För dessa muslimer fanns inga privata förhållanden, inga privata intressen. Fastän de var långt ifrån perfekta och kunde begå många fel stod de alltid i kontakt med varandets källa. De ägnade natten åt bön och dagen åt jihad.⁶

Med sin alldeles speciella karaktär av en bok för hjärtat och själen är Koranen en bok som sätter människans känslor i rörelse och får hjärtat att darra och ögonen att tåras. Detta har framhållits mycket starkt även beträffande «bokens folk»⁷: *«De som vi givit skriften förut, tro ock därpå. Och då den uppläses för dem, säga de: 'Vi tro på den; det är förvisso sanningen från vår Herre'»* (28:52-53).

I en annan vers framhålls att bland ickemuslimer står de kristna närmare muslimerna än vad judar och polyteister gör. En grupp kristna som kom till tron och blev muslimer när de hörde Koranen, beskrivs på detta sätt: *«Och då de åhöra vad som nedsänts till aposteln, ser du deras ögon fulla av tårar över den sanning, som de lära känna, allt under det att de säga: 'Herre, vi tro, uppskriv oss därför bland trosvittnena!'»*. (5:86)

På ett annat ställe, där det egentligen talas om de troende, beskrivs de på följande sätt: *«Gud har nedsänt de härligaste tidender, en skrift med snarlika satser, inför vilka huden skrumpnar på dem, som rådas för sin Herre; sedan mjuknar deras hud och deras hjärtan, så att de åkalla Gud.»* (39:24)

I dessa och många andra verser visar Koranen att den inte bara är en bok som förmedlar kunskap och analys. På samma gång som den använder förnuft och logik, talar den också direkt till människosjälens känslor och stämningar och påverkar därför människan på alla plan.

Till vem riktar sig Koranen?

När vi gör en analytisk översikt av Koranen gäller det också att urskilja till vem Koranen riktar sig. I Koranen förekommer ofta fraser som «En vägledning för de gudfruktiga» (mutaqqin), «Vägledning och goda nyheter», «För att förmana de levande». Här skulle man kunna invända att de som är fromma och gudfruktiga (mutaqqin) inte behöver någon vägledning, för de är ju redan fromma och ledda på rätt väg. Denna fråga skall få sitt svar. På ett annat ställe ser vi att den Heliga Koranen beskriver sig själv så här: *«Det är blott en förmaning för all världen, och i skolen sannerligen få hora talas därom efter någon tid.»*(38:87-8)⁸

Frågan är: är verserna i denna bok riktade till alla jordens folk, eller är de bara till för de troende? Återigen vänder sig Gud den Högste till den Helige Profeten och säger: *«Och vi hava sänt dig blott som ett barmhärtighetsbevis för all världen.»* (21:107)

Vi skall förklara denna fråga mera ingående när vi diskuterar hur Koranen förhåller sig till historien. För tillfället skall vi i korthet nämna att där Koranen riktar sig till alla människor i världen, betyder det kort och gott att den inte avser något speciellt folk eller någon grupp.

Var och en som färdas i riktning mot Koranen skall bli frälst. Men i de verser där boken sägs tjäna som vägledning för de troende och de gudfruktiga (mumin och mutaqqin) är det avsedda syftet att slå fast att en viss typ av människa slutligen kommer att ledas fram till Koranen, medan en annan sorts människa kommer att ställas åt sidan. Koranen nämner inte något visst folkslag eller någon stam bland sina anhängare. Den säger inte att den tar ena eller andra sidans parti. I motsats till andra skolors läror stöder inte Koranen någon viss samhällsklass eller något parti. Den säger till exempel inte att den har kommit för att bevaka någon speciell samhällsklass'

intressen. Den säger inte att den särskilt stöder arbetarklassen eller jordbruksarbetarna. Angående sig själv betonar Koranen att den är en bok som skall genomföra rättvisa. Om Profeten säger den: *«Och med dem nedsänt skriften och vågen, för att människorna skola iakttaga rättvisa.»* (57:25)

Koranen vill skapa rättvisa för hela mänskligheten, inte bara för den eller den klassen, den eller den nationen eller folkstammen. i motsats till vissa ideologier (till exempel fascismen) uppmuntrar inte koranen hat eller fördomar för att vinna och behålla anhängare. inte heller gör den sig beroende av mänskliga svagheter som girighet eller anpassning till världsliga värderingar som vissa andra skolor (till exempel marxismen) och ger inte människorna materiella orsaker till deras handlande.⁹ På samma sätt som koranen upprätthåller ett suveränt oberoende för det intellektuella samvetet, så upprätthåller den också ett suveränt oberoende för människonaturens medfödda samvete. Med denna människonaturens strävan efter sanning och rättvisa (fitrat) som grund leder den människorna med fast hand på rätta vägen mot framsteg och utveckling. Därför begränsar sig dess budskap inte till arbetarklassen eller jordbrukarklassen eller de fattiga och förtryckta. Koranen vänder sig både till förtryckaren och den förtryckte och kallar dem båda till den rätta vägen. profeten mosses (frid vare med honom) frambar guds budskap både till Israels folk (bani isra-il) och till farao, för han ville att båda skulle tro på gud och gå guds vägar.

Den helige profeten Mohammad (frid vare med honom) kallade med sitt budskap både de förnäma quraish och de förtryckta abu thar och ammar. koranen ger många exempel på personer som väcks till insikt och vänder sig bort från sitt tidigare felaktiga levnadssätt och gör bättring. Koranen är naturligtvis medveten om att det är svårare för den som lever lätt och bekvämt att ångra och bättra sig än det är för de fattiga och förtryckta att söka sig nya vägar. De senare går enligt naturlagarna rättvisans väg, medan de förstnämnda måste se bort från sina egna och sina likars materiella intressen och undertrycka sina lustar och begär.

Koranen säger att de som tror på den är sådana vars själar har luttrats och blivit rena. dessa troende söker sig till den genom kärlek och sannings och rättvise längtan som utmärker varje människas bättre natur, inte genom att låta sig styras av egoism, materiella önskemål eller världsliga lustar.

Del två: Koranens inställning till förnuftet

I förra kapitlet undersökte vi Koranens språk och menade att Koranen använder två språk för att uttrycka sitt budskap: logikens språk och känslans språk. Vart och ett av dem har en särskild mottagare: det första har förståndet eller förnuftet ('aql) och det andra hjärtat. I detta kapitel skall vi undersöka Koranens inställning till 'aql.

Vi skall se om det som Koranen kallar 'aql, eller förnuftet, är det som rättsvetenskapens ulema och rättsvetenskapens principer ('usul al fiqh) kallar ett «bindande vittnesbörd» (hujjat) eller inte. Det vill säga: om en uppfattning är korrekt och riktig och stämmer med mänskligt förstånd och sunt förnuft, skall då människan respektera och handla utifrån denna uppfattning? Om människan handlar utifrån denna uppfattning men begår ett fel, håller Gud Allsmäktig då människan skyldig,

eller kan hon ursäktas? Och om hon inte handlar enligt sin uppfattning, förtjänar hon då straff för att ha underlåtit att handla i enlighet med sunt förnuft?

Bevis för förnuftets auktoritet

Otvivelaktigt tillerkännas förnuftet både auktoritet och en plats inom Islam. Från tideräkningens början till i dag har ingen i Islams ulema med undantag för en obetydlig grupp tvivlat på förnuftets auktoritet. Det anses allmänt vara en av de fyra källorna till fiqh (rättsvetenskap).

Koranens uppmaning att bruka förnuftet

Eftersom vi diskuterar Koranen bör vi ta vårt bevis för förnuftets auktoritet från Koranen själv. På olika sätt och jag vill särskilt betona, på olika sätt har Koranen bekräftat förnuftets auktoritet. Som ett enda exempel kan nämnas att det finns omkring sextio eller sjuttio verser som säger att det och det ämnet har nämnts för att förståndet skall begrunda det. Vi kan som exempel citera en av Koranens mest vördnadsbjudande verser: *«De uslaste kräken inför gud äro förvisso de döva och dumba, som ej hava något förstånd.»* (8:22)¹⁰

Det är uppenbart att med döv och stum menar koranen inte kroppsligen döv och stum, utan människor som inte vill lyssna till sanningen, eller som lyssnar men inte medger någonting med sina tungor. ett öra som inte kan höra sanningen och som bara vill lyssna på meningslösa dumheter, är enligt koranens mening dövt. en tunga som bara pratar meningslösa dumheter är med koranens ordval stum.

De som inte brukar sitt förnuft liknar dem som vägrar ta lärdom av eftertanke och insikt. koranen betraktar sådana varelser, som inte förtjänar namnet mänskliga, som en sorts djur och betecknar dem som fyrfotingar i en annan vers säger koranen i samband med ett ämne som berör tawhid, eller monoteismen: *«Det händer ej, att en själ tror, annat än på guds tillskyndelse.»* (10:110)

Efter att ha fört fram denna mening som är kryptisk och som inte alla själar har möjlighet att förstå och som, sanningen att säga, chockerar vissa, fortsätter versen: *«Och han låter straffdomen hemsöka dem, som ej hava något förstånd.»* (10:110).¹¹

I dessa två verser, som jag tagit fram bara för exemplets skull, inbjuder koranen människan på sitt speciella sätt att bruka sin förstånd. Det finns många andra verser där förnuftets auktoritet har bekräftats på liknande sätt med andra ord gör koranen framställningar som inte kan hållas för sanna om man inte godtager förnuftet som rättesnöre. Till exempel så begär den förnuftiga bevis från sina medtävlare. *«Säg: 'Läggen fram edert bevis, om i ären sannfärdiga!'»* (2:105)

Avsikten här är an meddela faktum an förståndet är en rättesnöre och hujjat. För att bevisa enheten hos wajib al wujub (existensens kärna), det vill säga gud, säger koranen även: *«Om i dem båda finnes andra gudar än gud, så skulle båda två gå under.»* (21:22)

Här gör koranen en villkorlig förutsättning. den undantager den större premissen och bortser från den mindre. med all denna betoning lagd på 'aql, eller förnuftsresonemang, vill koranen förneka vissa andra religioners påstående att tro och förnuft skulle stå i motsatsställning till varandra, och att den som vill komma till tro måste söva ner sin förnuft och använda uteslutande hjärtat för att kunna upptäcka det gudomliga ljuset.

Systemet med orsak och verkan

En annat bevis på an koranen värdesätter förståndet är att den förenklar många frågor med hänvisning till sambandet mellan orsak och verkan. Detta samband och orsaksprincipen är själva grundvalen för förnuftigt resonemang, som koranen själv respekterar och använder. Fastän koranen talar till oss på uppdrag av gud allsmäktig, som skapade systemet med orsak och verkan, och fast den talar till oss ur det okända som står över både orsak och verkan, så underlåter koranen ändå inte an nämna detta världsliga system. Den anser världens yttringar och realiteter vara underställda systemet med orsak och verkan. Se till exempel på denna vers: *«Gud förändrar förvisso icke ett folks öde, förrän det ändrar sin sinnesriktning.»* (13:12)

Här vill koranen säga oss att fastän det är sant att ödet är guds vilja, så får en människa inte sitt öde av gud emot sin egen vilja, sina beslut och handlingar, och gud ställer sig inte likgiltigt till det. Ödet har också ett system eller ordning, och gud ändrar inte ett samhälles öde utan skäl. Han ändrar det bara när människorna själva gör en ändring i förhållandena omkring sig, som när de ändrar sina etiska eller sociala regler eller dylikt.

Å andra sidan uppmuntrar koranen muslimer att studera de öden som drabbat tidigare folk och taga varning därav. Det är självklart att om de öden som drabbat olika stammar och nationer och sociala system hade slagit till händelsevis och godtyckligt från ovan, skulle det inte vara någon mening med att studera dem och hämta råd ur dem. Genom att betona detta vill koranen erinra oss om att ödet beror på ett alldeles speciellt system eller en viss ordning. Om förhållandena i ett samhälle är samma som förhållandena i ett tidigare samhälle, så är det öde som väntar detta samhälle samma som drabbade det tidigare samhället. I en annan vers säger koranen till oss: *«Och hur mången stad hava vi ej tillintetgjort, därför an den var orättfärdig, så att den ligger kullstörtad över sina pelare! huru många övergivna brunnar och hur många slott finnes det ej!»* (22:44) Därefter frågar koranen varför senare tiders folk inte vill resa omkring och studera och draga lärdom av vad som hänt tidigare. I alla dessa fall råder ett underförstått samband mellan orsak och verkan. Att medgiva detta samband innebär att acceptera förståndet som rättesnöre.

Budordens filosofi ¹²

Ett annat bevis på att koranen sätter upp förnuftet som auktoritet är att den nämner en filosofi för sina budord (ahkam). Det vill säga, avsikten med de givna budorden är att tillgodose det allmänna bästa. *usul al fiqhs* (rättsvetenskapens principer) ulema säger att ahkam behövs med hänvisning till det allmänna bästa kontra fördärliga seder. På ett ställe säger till exempel koranen åt oss att stå upp och bedja, och på ett annat ställe förklarar den filosofin: *«Bönen håller dig förvisso fjärran från skändlighet och otillbörlighet.»*(29:44)

Koranen nämner effekten av börens andlighet som att människan blir upplyft och, genom sin upplyftning, känner motvilja mot ondska och tarvligheter och undviker dem. På samma sätt nämner koranen fastan och efter att ha rekommenderat detta handlingssätt tillägger den: *«Detta är guds stadgar; tråden dem icke för nära! så förklarar gud sina tecken för människorna, för den händelse de månde frukta gud.»*(2:183)

Likadant är det med de andra budorden, zakat och jihad och så vidare, att vart och ett av dem förklaras i förhållande till individen och till samhället. fastän de är av överjordiskt ursprung, får alltså ahkam en världslig, jordisk förklaring i koranen. Koranen vill att människan skall begrunda dem tills deras innersta kärna klarnar för henne, och inte bara tro att de är någon slags regler som ligger utom mänsklig fattningsförmåga.

Att bekämpa förnuftets misstag

En annan sak som bevisar att koranen framhåller förnuftets anseende och lägger stor vikt vid det, är koranens kamp mot förnuftets avigsidor. För att förklara detta ämne måste vi först som utgångspunkt förklara ett annat. I många fall begär det mänskliga förnuftet och tanken uppenbara fel. Detta är något som händer oss alla. Naturligtvis är det inte bara förnuftet det gäller, eftersom känslor och begär också kan orsaka felaktigheter. Synförmågan kan till exempel visa upp tiotals olika fel och brister. men när man använder förnuftet händer det ofta att man med dess hjälp drar en slutsats och sedan grundar en följande slutsats på den. Senare upptäcker man att den första slutsatsen var fel. Här uppstår frågan om man måste sluta använda sitt förnuft därför att man vid några tillfällen har använt det fel eller finns det någon speciell metod att komma underfund med sina tankefel och försöka hindra att de upprepas? Det var sofisterna som först svarade på denna fråga med att säga att det inte är tillåtet att lita på förnuftet och att det är rena dumheten att alls försöka sig på logiska resonemang. Här gav filosoferna solisterna svar på tal, till exempel genom att säga att alla de andra sinnena kan ha lika mycket fel som förnuftet, men ingen säger för den skull att de måste undertryckas och inte får användas längre. Därför att det var omöjligt att lägga förnuftet åt sidan beslöt de stora tänkarna att begränsa möjligheterna till misstag. När de granskade denna möjlighet lade de märke till att varje resonemang egentligen består av två delar: innehåll (madi) och form (surat).

Det är som en byggnad där material som cement, tegelsten, murbruk, järn och så vidare kommer till användning (materialet) och tar skepnad i en byggnad (formen). För att byggnaden skall anses väl och stadigt byggd måste man både använda lämpliga material för den och även ha fullständiga och rättvisande ritningar.

Det gäller också vid förnuftsresonemang att man måste ha både rätta innehållet i dem och rätta uttrycksformen för att vara säker på ett gott resultat aristotelisk' logik den formella logiken, kom till för att ge en god uppfattning om förnuftets form eller konstruktion och ge den en korrekt bedömning. Den formella logikens uppgift är att skilja mellan det rätta och det felaktiga i förnuftets sätt att resonera, och hjälpa människan att undvika felslut i sina resonemang.

Men det väsentliga är att denna logik inte räcker till för att garantera en slutledningskedjas korrekthet. den tar nämligen bara hänsyn till ena sidan av saken. För att även garantera innehållet

i slutledningen (teoremet) behöver vi också vad som kallas «elementär logik» (mantiq madi). Det innebär att vi måste ha en måttstock att mäta kvaliteten på tankens innehåll med.

Tänkare som bacon och descartes strävade efter att uppnå detsamma för den elementära logiken som aristoteles gjort för den formella. Deras måttstockar nådde i stort sett inte upp till aristoteles' logik, men kunde ändå i någon mån hjälpa människan och hindra henne från att begå rena tankefel. Men det kanske kan förvåna att koranen också har lagt fram punkter för att hindra människan från att draga felaktiga förnuftsmässiga slutledningar, punkter som på alla sätt överträffar dem descartes satte upp, både formellt och elementärt.

Koranens mening om felkällorna

En källa till fel och misstag som koranen nämner är, att sannolikhet misstagets för visshet ¹³. om en person godtager principen att hålla sig till det säkra och inte taga sannolikhet för visshet, behöver han inte frukta att begå misstag ¹⁴. Detta betonas ständigt i koranen. På ett ställe gör den till och med klart att ett av de allra vanligaste skälen till felslut är just att man har tagit det osäkra före det säkra. På ytterligare ett ställe säger koranen till profeten: *«Men om du lyder den stora massan av dem, som finnas på jorden, skola de föra dig bort från guds väg; de rätta sig ej efter annat än inbillning.»* (6:116) Och i ännu en vers: *«Rätta dig ej efter sådant. varom du icke äger någon kunskap!»* (17:38)

Koranen var den första i den mänskliga tankens historia som framhöll detta faktum och hindrade människan från att begå just detta fel.

Den andra sortens grundläggande resonemangsfel, som är vanlig särskilt i sociala sammanhang, är blind efterapning (taqlid). Många människor är sådana att allt som deras omgivning tror, tror de också. Det vill säga, bara för att någonting är accepterat runt omkring dem eller av tidigare generationer, så accepterar de samma sak ¹⁵. Koranen säger oss att vi skall mäta varje fråga med förståndets mått och varken taga allt som våra förfäder gjorde för givet, eller avvisa deras föredömen helt och hållet. Människor har slentrianmässigt godtagit mycket ur det förflutna som var fel redan från början, medan mycket annat i äldre tider var både rätt och riktigt men avvisades på grund av människors okunnighet. När vi godtager eller avvisar företeelser måste vi taga eftertanken och förnuftet till hjälp och inte gå blint på den upptrampade vägen, den blinda taqlid. Koranen har jämfört att följa fäder och förfäder med att själv tänka efter och draga slutsatser: *«Då man säger till dem: 'rätten eder efter vad gud nedsänt!' svara de: nej, vi vilja rätta oss efter vad vi funnit an våra fäder stödde sig på.' även i detta fall, an deras fäder intet förstod och ej vore stadda på den rätta vägen'?»* (2:165)

Koranen betonar att ett tankes ålder varken bevisar att den är omodern och felaktig eller att den är korrekt och bindande. Materiella ting kan många gånger bli omoderna men den existentiella verkligheten åldras aldrig hur lång tid som än förflyter. En sanning som «Gud förändrar förvisso icke ett folks öde, förrän det ändrar sin sinnesinriktning» står fast och kan bekräftas om och om igen, så länge världen består. Koranen säger att vi skall möta svårigheter med tankens och förståndets styrka. En riktig tanke eller uppfattning får inte övergivas bara för att andra inte ger den sitt godkännande inte heller får en tanke eller uppfattning godtagas därför att den förs fram

av någon berömd eller inflytelserik person. På varje område måste individen själv undersöka och bedöma den situation han står inför. ¹⁶

En annan sak som koranen nämner och som åstadkommer många misstag är att man följer själviska önsknings och begär och har själviska motiv för sitt handlande.

Vad tanken än gäller kan den inte vara riktig förrän människan gör sig kvitt laster som själviskhet och egennytta. Det vill säga, förstånd och sunt förnuft kan bara göra sig gällande i en omgivning där själviskheten hålls kort. Som stöd för detta skall jag berätta en välkänd historia om Alamah Hilli:

Alamah hilli ställdes en gång inför följande rättsvetenskapliga (fiqh) problem: Om ett djur har dött i en brunn och brunnen blir oren (najas) till följd av att den döda kroppen ligger kvar, hur skall man då förfara med vattnet i brunnen? ¹⁷

Nu råkade det vara så att ett djur hade fallit ner i Alamah Hillis egen brunn just då, och han var tvungen att fatta beslut även för egen räkning. Det fanns två tänkbara slutsatser att dra. Den ena var att brunnen måste muras igen och aldrig användas mer, och den andra att ett visst mått vatten skulle tagas ur brunnen och sedan resten av vattnet hade blandats med det nya vatten som skulle rinna till, kunde det användas utan fara. Alamah Hilli var medveten om att han inte kunde ge något helt opartiskt utslag i denna fråga, eftersom hans egna intressen var inblandade. Först gav han befallning om att hans egen brunn skulle muras igen. Sedan fattade han sitt beslut med lätt hjärta eftersom han blivit fri från viskningar och påtryckningar från sitt ego. Koranen nämner fasthållande vid själviska önsknings på många ställen, men vi skall nöja oss med ett. Så säger koranen: *«De rätta sig blott efter inbillning och sådant, som de själva trakta efter.»* (53:23)

Del tre: Koraners inställning till hjärtat

Egentligen behöver man nog inte förklara att det som litteratur och gnosticism ('irfan) menar med «hjärtat» inte är det organ som finns i kroppens vänstra sida och som liksom en pump håller blodet igång genom vener och artärer. *«Häri finns sannerligen en förmaning för den, som har hjärta.»* (50:36)

Med hjärtat menas uppenbarligen en upphöjd och ädel känsla som ingenting har att göra med kroppsorganet med samma namn. Koranen säger återigen till oss: *«I deras hjärtan är krankhet, och Gud förvärrar krankheten för dem.»* (2:9)

Boten för denna sjukdom står inte att finna hos någon hjärtspecialist. För att kunna bota sådana sjukdomar måste ett läkare utan tvivel vara själsspecialist.

Definitionen på hjärta

Vad är då definitionen på hjärta? Faktum är att svaret på frågan måste sökas djupt i människans väsen. Människan är en enskild varelse sammansatt av hundratusentals olika fragment. Det mänskliga jaget består av otaliga tankar, önsknings, farhågor, förhoppningar, kärlekar och så vidare. Tillsammans bildar de liksom floder och strömmar som rinner samman på en speciell plats. Denna speciella plats liknar ett djupt hav, vars botten ännu ingen har gjort anspråk på att utforska. Filosofer, gnostiker ('urafa) och psykologer har var och en i sin tur ägnat uppmärksamhet åt djupen i detta hav, och var och en har Lyckats upptäcka en bråkdel av dess hemligheter. Men kanske är det ändå gnostikerna som har haft störst framgång på detta område. Det som Koranen kallar hjärtat är essensen i detta hav. Dit rinner alla de strömmar och känslor som rör sig i människosjälens. En av strömmarna är själva förnuftet ('aql).

Närhelst Koranen talar om uppenbarelse (wahiya), nämner den aldrig förnuftet. Tvärtom knyter den ständigt an till Profetens hjärta. Det betyder att Profeten inte mottog Koranen genom kraft och förnuft och logiska beräkningar, utan att det var hans hjärta som hade nått en nivå högt över vår vanliga fattningsförmåga. På denna nivå kunde han förnimma Koranens överjordiska budskap. Tecken och verser och Ayat, som i Surorna Najm och Takwir, förklarar delvis detta fenomen. 18

När Koranen talar om uppenbarelsen och om hjärtat, förklarar den skeenden utanför förnuftets räckvidd, samtidigt som den aldrig motsäger förnuftet. Koranen förklarar då något som förnuftet inte kan uppfatta, något som det saknar möjlighet att gripa sig an med.

Det utmärkande för hjärtat

Enligt Koranens synsätt är «hjärtat» också ett hjälpmedel för att vinna kunskap och förståelse. En del av Koranens budskap riktar sig till hjärtat, en del som bara hjärtats öron kan höra, och inget annat öra förmår uppfatta. Därför lägger Koranen stor vikt vid att finslipa och skydda denna mottagare, detta viktiga instrument. Om och om igen möter vi i Koranen uppmaningar att rena oss själva (tazkiyat en-nafs) och hålla våra hjärtan rena och obesmittade: «*Lycklig den, som håller henne (själens) ren.*» (91:9) Och: «*Nej! Vad de åsamkade sig har överväldigat deras hjärtan.*» (83:14) Och om att lysa upp hjärtat får vi veta: «*Om I frukten Gud, skall han give eder urskillning.*» (8:29) och, i en annan vers: «*Men dem, som kämpa för oss, skola vi sannerligen leda på våra vägar.*» (29:69)

Att människans onda gärningar på samma sätt besmutsar hennes själ och förstör hennes renhjärtade önsknings och förhoppningar har också nämnts flera gånger i Koranen. De trogna beskrivs som ödmjukt bedjande: «*Herre, låt ej våra hjärtan avfalla, sedan du väglett oss!*» (3:6) medan däremot de som gör onda gärningar beskrivs så här: «*Nej! Vad de åsamkade sig har överväldigat deras hjärtan*» (83:14) och: «*när de avföll, gjorde Gud deras hjärtan avfälliga*» (61:5). På samma sätt talar Koranen om hjärtan som är tillslutna och låsta, och som blir grymma: «*Gud har förseglat deras hjärtan och öron, och över deras ögon ett täckelse.*» (2:6), «*Vi hava brett ett täckelse över deras hjärtan, så att de ej kunna förstå den.*» (6:25) «*Sålunda förseglar Gud de otrognas hjärtan.*» (7:99) och v «*Vilkas hjärtan förhärdades, så att många av dem blev ogudaktiga.*» (57:15)

Allt det här visar att Koranen riktar sig till människohjärtat med hög strömstyrka och anser det nödvändigt för varje människa att hålla sitt hjärta friskt och rent. I en moraliskt fördärvad social situation kommer den enskilda människans försök att behålla sin oskuld och renhet mestadels att misslyckas, och därför betonar Koranen dessutom att människan måste anstränga sig för att rena och förbättra sin sociala omgivning. Koranen säger tydligt att kärlek, tro, insikt och andligt liv, tillsammans med Koranens inflytande och de goda råd den ger, alla är avhängiga av att både den enskilda människan och det mänskliga samhället håller sig undan slaveri under lasterna och låter bli att uppföra sig som djur, leva lösaktigt och så vidare.

Mänsklighetens historia visar att närhelst en regerande överhet vill lägga under sig och utsuga ett samhälle, så strävar den efter att korrumpera detta samhälle. Till den ändan gör den promiskuitet tillåten och möjlig för samhällets medlemmar och uppmuntrar till lösaktighet. Ett varnande exempel på detta osnygga förfarande är det öde som drabbade det muslimska Spanien som räknas som en av renässansens källor och det dåtida Europas mest framstående civilisation. För att undandraga Spanien från muslimsk överhöghet började européerna korrumpera de unga muslimernas moral och andlighet. Efter bästa förmåga översvämmade de muslimerna med slapphet, nöjen och underhållning. Det gick till och med så långt att arméns befälhavare och regeringens tjänstemän bedrogs och besmittades. Så kunde de undergräva sina muslimska fienders styrka, vilja, mod, tro och andliga resning och förvandla dem till svaga, hopplösa varelser som hängav sig åt utsvävningar och alkohol. Det är klart som dagen att det inte är någon svårighet att besegra och triumfera över den sortens folk. Européerna tog en sådan hämnd för tre fyra hundra års muslimsk överhöghet att historikerna skäms för att återge den. Samma kristna som enligt Kristi (frid vare med honom) budskap var ålagda att vända andra kinden till, ställde till ett sådant blodbad bland muslimerna att de till och med överträffade Gingis Khan och kanske också korsfararna.

Men muslimernas nederlag var en följd av deras eget själsliga fördärv och underlåtelse att handla enligt Koranen och dess bud.

När utsugningen breder ut sig även i våra dagar så litar den i hög grad på just det faktum som Koranen varnar för; den försöker nämligen fördärva människornas hjärtan. Sedan en gång hjärtat har besudlats blir också förnuftets röst maktlös och så fjättras människan till händer och fötter med den värsta av kedjor. Vi ser att kapitalism och utsugning inte drar sig för att öppna skolor och universitet, och märker samtidigt att deras styrka och resurser går åt till att korrumpera och fördärva studenternas hjärtan och själar. De vet mycket väl att ett sjukt hjärta, en sjuk själ inte kan bjuda något motstånd utan bara böjer sig under varje slags låghet och korruption.

Koranen fäster stor vikt vid samhällsandans helgad och anständighet. I en helig vers får vi veta *«...hjälpas åt till förfång för fromhet och gudaktighet eller hjälpas åt i synd och fiendskap»* (5:3).

Det första denna vers slår fast är att vi skall göra goda och fromma gärningar, inte syndiga och onda, medan dess andra budskap är att vi skall göra goda gärningar tillsammans i samhället, inte bara var för sig.

Det finns ett par traditioner om hjärtat som jag också vill berätta för er, yttranden av Profeten och Imamerna som kan avsluta detta ämne på ett värdigt sätt. Det står i böckerna om Profetens liv att en man en dag gick fram till Profeten och bad att få ställa några frågor. Profeten frågade om han ville ha svaren eller ställa frågorna. Mannen sade att han ville ha svaren. Profeten sade till

honom: *«Du har kommit för att fråga mig vad som menas med gott och skönt (uppförande), och med ont och dåligt.»*

Mannen medgav att detta var vad han faktiskt kommit för att fråga. Profeten knackade på mannens bröst med tre fingrar och sade åt honom att söka svaret i sitt eget hjärta, och tillade: *«Människans hjärta är gjort så att det hör ihop med godhet och skönhet; det gläds och blir väl till mods av skönhet men blir olyckligt och upprört av ondska och synd.»*

När ett främmande ämne kommer in i kroppen och upprör och oroar den, kan olika organ råka i olag. På samma sätt råkar människosjälen i olag av ovärdiga handlingar. Det inom oss som kallas dåligt samvete härstammar från denna absoluta dissonans mellan själen och ett dåligt, ovärdigt uppförande. *«Fråga ditt hjärta, även om domar avkunnas » (som Lyder tvärtom).*

Vad Profeten här säger är, att om någon verkligen söker sanningen skall hans hjärta aldrig leda honom fel. Tvärtom skall det då leda honom på rätt väg. Det är i grunden så, att så länge människan uppriktigt söker sanningen skall hon alltid komma fram till sanning och äkthet. Här råder naturligtvis hårfina skillnader som lätt kan leda till felaktiga slutsatser. När människan dras in på orätta vägar är anledningen att hon från början hade en särskild baktanke och inte sökte sanningen enbart för sanningens skull. En som frågade Profeten vad som menades med rättfärdighet fick svaret, att om han verkligen sökte rättfärdighet så skulle han veta att allt som glädde hans hjärta och gjorde hans samvete lugnt, var rättfärdighet, men när han önskade något som inte gav hans hjärta frid så kunde han vara säker på att det han önskade var syndigt.

Profeten tillfrågades också om tron (iman). Härpå svarade Profeten: *«Den som känner olust och ånger närhelst en synd begås, men glädje och Lycka över en god gärning, han har undfått tron.»*

Från Imam Sadiq (frid vare med honom) citeras: *«Troende är den som känner den gudomliga kärlekens ljus i sitt hjärta när han är fri från världsligt tal. ¹⁹ Då känner han det som om världen vore helt obetydlig och han längtar med hela sin själ efter att lämna den bakom sig. Detta är en sanning som Guds utvalda (awliya) bevisat med sina liv.»*

Det berättas ur Profetens liv att en dag efter morgonbönen gick Profeten för att hälsa på några människor som kallades ashaba suffah. De var fattiga muslimer i Medina som inte hade några världsliga ägodelar alls och som bodde nära Profetens moské i Medina. Den Helige Profeten såg på en av dem som hette Zayd eller Hareth ibn Zayd, och lade märke till att han såg avmagrad och sjuk ut och att hans ögon var insjunkna. «Hur mår du? frågade Profeten. «Just i dag känner jag mig som en av de frälsta», (ahle yaqin), svarade mannen.

«Det var stora ord», svarade Profeten. «Vad har du för bevis?» «Beviset på denna känsla är att jag inte sover på nätterna och att jag fastar hela dagen. Och natten ända till morgonen tillbringas jag i bön.»

«Det räcker inte», svarade Profeten. «Vad mer?»

«O rasul», svarade mannen. «Jag har nått ett sådant tillstånd att jag tycker mig se både människorna i paradiset och de i helvetet, och jag hör deras röster. Jag kan beskriva hur dina lärjungar känner sig inuti.»

«Det räcker, det räcker», sade Profeten. «Säg mig nu vad du eftersträvar.

«Jihad fi sabilillah», sade mannen; «(väpnad) kamp för Guds rike.»

Koranen slår fast att genom att rena sitt hjärta får människan en sådan insikt att, med Amir al-Muminis (frid vare med honom) ord: «Om en slöja drages bort från hans ansikte blir han inte säkrare än han redan var.»

Koranens avsikt med sitt budskap är att fostra människorna att draga nytta både av. Kunskap och förnuft och även av hjärtats möjligheter, samt använda samtliga på bästa sätt för att söka sanningens väg. Perfekta exempel på sådana människor är vår Profet och Imamerna och deras trogna lärjungar.